

Poradenská služba

Vážení přátelé!

Počínaje tímto číslem časopisu, otevírá se na stránkách Pedagogické orientace nová obsahová část – nová rubrika. Je nazvána „Poradenská služba“.

Pro úvod uvedme její účel a zásady, podle nichž by měla plnit svou předpokládanou časopiseckou roli.

Především, vzniklá rubrika reaguje na požadavek nezanedbatelného počtu čtenářů – vychovatelů, poradenských pracovníků, učitelů, aby na stránkách časopisu byl vytvořen prostor pro konkrétní, denní edukativní praxi. Což je požadavek opodstatněný. Ostatně časopis Pedagogická orientace směřuje k tomu, aby sloužil širšímu spektru čtenářů než dosud; jak teoreticko-vědeckým, tak i terénním výchovným, vzdělávacím i řídicím pedagogickým odborníkům.

Nově vznikající rubrika by měla fungovat na poradensko-odpovědním principu. V jejím rámci budou zveřejňovány konkrétní čtenářské dotazy (problémy) s edukativním obsahem, na něž budou odpovídat (budou se k nim vyjadřovat) povolání specialisté: poradenští experti, psychologové, speciální pedagogové, školští řídicí a inspekční pracovníci a právníci. Pro inspiraci čtenářů uvedme možné problémové oblasti:

- školské vyučování, podvýkonnost a neúspěšnost žáků a studentů,
- práce s nadanými jedinci,
- drogové a jiné závislosti dětí a mladistvých,
- agresivita a kriminalita mládeže,
- záškoláctví, lhavost a krádeže dětí,
- specifické vývojové poruchy učení a chování dětí,
- problémy školních vyučovacích tříd i volnočasových zájmových sociálních skupin,
- šikanování na školách a v jiných výchovných zařízeních,
- volba povolání a problémy školské a profesní cesty mladistvých,
- management škol a jeho vnitřní i vnější problémy
- a další.

Nová časopisecká rubrika je připravena i pro zveřejňování celých kasuistik – pozoruhodných a poučení přinášejících případů z edukativní praxe.

Zvláště budou vítány příběhy s originálními řešeními a příslušnými zobecnujícími komentáři, a to pro poučení pedagogické veřejnosti.

Zveřejňovány budou i následné čtenářské odezvy.

Za redakci Libor Hřebíček

Nedostatečná edukativní role třídní učitelky

Pro „rozjezd“ nově vzniklé rubriky redakce zařazuje na následujících řádcích rozběr jednoho z reálných edukativních příběhů. Autor se přitom omlouvá, že řada byť pozoruhodných detailů v jeho průběhu je zkrácena či pouze schématicky naznačena. Z hlediska vymezeného publikačního prostoru to bylo nutné.

Vybraný příběh by se mohl také nazvat „Nezvládnutá agrese mezi žáky“. V jeho průběhu však zřetelně vystupuje na povrch jiná podstatná okolnost: neprofesionální diagnostika i edukativní praxe příslušné třídní učitelky, jako účastnice celého popisovaného případu.

Vše začalo vcelku banálním konfliktem. Na rohu školy, po skončeném vyučování, se fyzicky střetli dva spolužáci z osmé třídy. Lépe řečeno, žák Jirka po krátké slovní rozeprě dal pár facek své spolužačce Pavle. Přitom jí podrazil nohy, smýkl jí po rozblácené jarní trávě a nakonec jí ještě rozmydlil kus bláta po obličejí. Byl to tedy střet neobyčejně ostrý. Navíc neobvyklý mezi spolužáky rozdílného pohlaví a tohoto věku.

Po jisté době se ve škole objevuje otřesená Pavla v doprovodu rozzlobené maminky. V ředitelně, za účasti třídní učitelky a dalších učitelských svědků, se případ rekonstruuje.

Vše se zdá být jasné. Pavla v začátku konfliktu slovně špičkovala. Avšak způsob, jakým zareagoval Jirka, byl neodpustitelný, odsouzeníhodný.

Následný diagnostický výslech, vedený příštího dne třídní učitelkou, byl veden v duchu výše uvedené představy. V úsporně krátkém rozhovoru s oběma provinilci Pavla uvedla, že Jirku odbyla, ať neotravuje a spěchá k domovu; poněkud neochotně připustila dále, že vše mu řekla poněkud obhrouble. On je ovšem neurotik a vztekloun, který poslední dobou chce mlátit všechny okolo sebe. Jirka toho u výslechu nestačil mnoho říci. Pouze to, že jej holky a kluci ve třídě dráždí tím, že je „Zakrslík“, „Kačer Donald“, že ho doma málo vytahují za uši atp. To vše ho smrtelně uráží. A že všem dal už vícekrát najevo, že za tyto urážky zmlátí každého, kdo je vyřkne. Od nejdebilnější holky, za kterou považuje Pavlu, to nesnese už vůbec!

Třídní učitelce je v krátké chvíli vše jasné. Konflikt je třeba zmrazit tím, že oba aktéry potrestá. Jirka dostává výstrahu, že mu bude snížena známka

z chování. Musí dát opravit a vyčistit Pavliny potrhané a ušpiněné svršky oblečení. Pavla dostává poznámku za provokativní řeči. Oba si musí na usmířenou podat ruce. Což činí neobyčejně neochotně. S okamžitou platností jsou také sesazeni do jedné lavice. Aby se rychleji srovnali.

Ke srovnání, natož pak ke spřátelení obou protagonistů konfliktu však nedochází. Naopak. Jejich hašteření přetrvává. Je zjevné nejen mimo vyučovací dobu, ale i při vyučování. Neobyčejně aktivní, snad přímo iniciační kulisu všemu vytváří celá třída. Oba konfliktní žáci jsou pro ostatní zdrojem dobré zábavy. Vyučující učitelé si stěžují na neklid ve třídě. V krátkém čase Pavla, a po ní i Jirka žádají po výchovné poradkyni, aby jim pomohla, aby byli přerazeni každý do jiné třídy, případně na jinou školu. Důvody: přetrvávající nepřátelství mezi chlapcem a dívkou, divoká atmosféra ve třídě, hostejnost třídní učitelky a její neochota řešit problémy mezi žáky.

Výchovná poradkyně se v rozhovoru s oběma konfliktními žáky dozvídá mnohem více, než třídní učitelka kdykoliv předtím. Pavla prozrazuje, že má problémy s většinou ostatních holek i kluků. Nemá kamarádku (i když by si to velmi přála), nikdo s ní nechce sedět v lavici pro časté neshody. Většina třídy se jí posmívá. A to i když není žádný důvod. Tak jí více vyhovuje kamarádit se buď se staršími, anebo s mladšími holkami. S nimi může dělat blbosti, které tak vadí jejím vrstevnicím. Třídní učitelka ji v jednom kuse peskuje: je pomalá (líná), má nepořádek na lavici, vyrušuje. Výtky dostává i tehdy, když vůbec není vinna. Učitelka na ní sedí. Jirka se v rozhovoru jeví jako psychicky předrážděný. Jeho rodiče se rozvádějí, z čehož je nešťastný. Ve třídě má sice silnou pozici, plynoucí z toho, že je nejlepší žák, sportovec a těžko si na něj může někdo fyzicky troufnout. To mu však není moc platné. Posměch třídy, která pobaveně komentuje jeho vzrůst a která zneužívá jeho tendence chovat se prchlivě a zkratkovitě, to vše jej dovádí do stavu, že ve třídě už nechce dál být. Velmi mu vadí, že učitelka si třídy nevšímá, jen čas od času, když je všeho přespříliš, provede kárné akce tak, že potrestá třídu jako celek.

Za naznačených okolností vidí výchovná poradkyně původní konflikt jako záležitost, která má podstatně širší dimenze. Rozhoduje se pro socioratingové šetření v osmé B. S překvapením zjišťuje, že Jirka má ve třídě velmi vysoký status moci a malou oblibu. Je jedním ze „šéfů“ třídy, avšak bez potřebných přátelských vztahů s většinou třídy. Je bojovníkem na vlastní pěst. Zato Pavla se ukazuje jako jasný outsider třídy, jak mezi dívkami, tak i chlapci. Je vlastně zřetelně šikanovanou osobou: Je popisována výrazy: „debile“, „hračička“, „zpozdilá“, ale také „úplná kráva“. Šetření sociální situace ve třídě vykazuje kriticky nízký individuální i celkový socioratingový index. Je zřetelná malá akceptace mezi žáky navzájem, malá soudržnost

mezi nimi. Třída je hašteřivá, rozháraná, se zjevnými znaky šikany. Výchovná poradkyně správně odhaduje: skupinotvorná, edukativní, sociálně formativní role třídní učitelky je nezřetelná, neangažovaná.

Další diagnostické kroky vedou výchovnou poradkyni za rodiči obou žáků – jak Jirkovými, tak Pavlinými. V Jirkově rodině si potvrzuje neblahou rozvodovou situací. Ale také to, že oba rodiče Jirku aktivně zatahují do svých trapných „dospěláckých“ rozepří. Zde radí, aby tohoto Jirku ušetřovali.

Rozhovor s matkou Pavly je oproti očekávání podstatně delší. Pavla je podle vyprávění matky chytrá holka, hraje na klavír, je sportovně výborná. V rozporu se svými klady je „zoufale nepořádná“, flegmatická, naivní, v sociálních vztazích nedostačivá, jakoby infantilní. Posléze spontánně sděluje, že dcera přišla do rodiny až téměř ve čtyřech letech, na základě pozdní adopce. Uvedené výchovné problémy úporně Pavlu doprovázejí po čas celého jejího soužití s rodinou. Matka žádá výchovnou poradkyni o pomoc. Ta se jeví jako nezbytná, jak je to třeba v případech dětí, které trpí oním obávaným syndromem ranné psychické deprivace (v důsledku dlouhodobého ústavního života dítěte).

Tak se náhle, ve světle diagnostiky, kterou absolvovala výchovná poradkyně, jeví konflikt Jirky a Pavly pouze jako vrcholek onoho příslověčného, hluboce v moři ponořeného ledovce. Jako problémoví nejsou jen Jirka a Pavla. Ale také celá třída osmá B a – a jejich třídní učitelka.

Ve vsí zkratce uveďme další vývoj sledované situace, tak jak proběhla v režii zaangażované výchovné poradkyně. Především byl obsah konfliktu, a zvláště jeho široké souvislosti, rozebrány na velmi živém sezení celé třídy. Z jednání vzešla jistá úmluva – smlouva, která mohla být chápána jako východisko pro změny v chování jak sledované dvojice žáků, tak i celé třídy.

Jednání s rodiči žáků evidentně zvýšilo jejich důvěru ve školu a školské pracovníky. Zjevné to bylo u rodičů Pavly.

Další posun situace nebyl možný bez jistých úprav v roli stávající třídní učitelky. Nezbytné bylo kolegiální a zevrubné projednání role třídní učitelky ve vztahu ke třídě. Třídní učitelce dost dlouho trvalo, než pochopila, že za jejími zády se v její třídě rozjíždí šikana a že na její lhostejný vztah ke třídě doplácí řada žáků v jejich komplexním osobnostním vývoji. Toto jednání bylo obtížnější než opakované kontakty a reedukační zásahy vůči dvěma mladistvým konfliktním spolužákům.

Zvláštní pozornost a pomoc si zasloužila Pavla. V jejím případě bylo nutné, aby jí byla poskytnuta specializovaná, psychoterapeutická, poradenská péče: ve smyslu posílení její způsobilosti pro sehrávání přiměřenější sociální role – zvláště mezi jejími věkovými vrstevníky.

Závěrem: V námi popisovaném příběhu byl původní koncept jeho uči-

telského řešení výrazně zkvalitněn diagnostikou i edukativně organizačními aktivitami výchovné poradkyně. Zřejmě nepochybujeme, že to byl počín ocenitelný. Současně si uvědomujeme, že výchovná poradkyně v podstatě suplovala řadu aktivit, které z titulu své funkce nutně měla svého času uskutečnit samotná třídní učitelka.

Libor Hřebíček